

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

FELSEFİ VE SİYASİ GÖRÜŞ TEMELİNDE

AYRIMCILIK

FELSEFİ VE SİYASİ GÖRÜŞ TEMELİNDE AYRIMCILIK

“

Kişilerin felsefi ve siyasi görüşleri sebebiyle ayrımcılığa maruz bırakılması, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu kapsamında yasaklanmıştır.

”

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10'uncu maddesinde “kanun önünde eşitlik ilkesi” *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”* şeklinde düzenlenmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2'nci maddesine göre: *“Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.”*
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesi ise şu şekilde düzenlenmiştir: *“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”*

- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’de ayrımcılık yasağı 2’nci maddede *“Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi her hangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder.”* şeklinde düzenlenmiştir.
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 2’nci maddesi şu şekildedir: *“Sözleşme’ye taraf devletler, bu Sözleşmede belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayrım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler.”*
- Felsefi ve siyasi görüş temelinde ayrımcılık yasağı, kişilerin mevcut siyasi ilkeler, sistemler veya kurallar hakkında görüşlerini ifade etme veya gösterilerde bulunma veya en temel haliyle farklı bir görüş ya da ideolojiye sahip olmaları nedeniyle ayrımcılıktan korunmayı sağlamayı amaçlamaktadır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü siyasi görüş temelinde ayrımcılığın tanımı ve kapsamını *“Kişilerin siyasi parti üyeliği ve siyasi, sosyo-politik ve ahlaki tutumları da dâhil, düşüncelerine karşı yapılan ayrımcılıktır.”* şeklinde ifade etmiştir. Felsefi görüş temelinde ayrımcılığın ise kişilerin sahip olduğu dini nitelikte olmayan ancak güçlü bir şekilde ve gerçekten benimsenen ve insan yaşamı ve davranışının önemli bir yönü ile ilgili olan görüşlerindeki farklılıklar dolayısıyla yapılan ayrımcılık olduğu söylenebilecektir.
- 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun (6701 sayılı Kanun) *“Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı”* başlıklı 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında ise *“Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, **felsefi ve siyasi görüş**, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.”* ifadeleriyle felsefi ve siyasi görüş temeline dayalı ayrımcılık kesin olarak yasaklanmaktadır.

- 6701 sayılı Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır:
 - Ayrı tutma,
 - Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatı uygulama,
 - Çoklu ayrımcılık,
 - Doğrudan ayrımcılık,
 - Dolaylı ayrımcılık,
 - İşyerinde yıldırma,
 - Makul düzenleme yapmama,
 - Taciz,
 - Varsayılan temele dayalı ayrımcılık,
 - Eşit muamele ilkesine uyulması ve ayrımcılığın önlenmesi amacıyla izlenen hukuki süreç nedeniyle maruz kalınan olumsuz muameleler.
- Bir kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını felsefi ve siyasi görüşleri nedeniyle engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele **felsefi ve siyasi görüş temelinde doğrudan ayrımcılık** oluşturmaktadır.

- Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda bir kişinin, felsefi ve siyasi görüşü ile bağlantılı olarak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılamayan dezavantajlı konuma sokulması ise **felsefi ve siyasi görüş temelinde dolaylı ayrımcılık** teşkil etmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

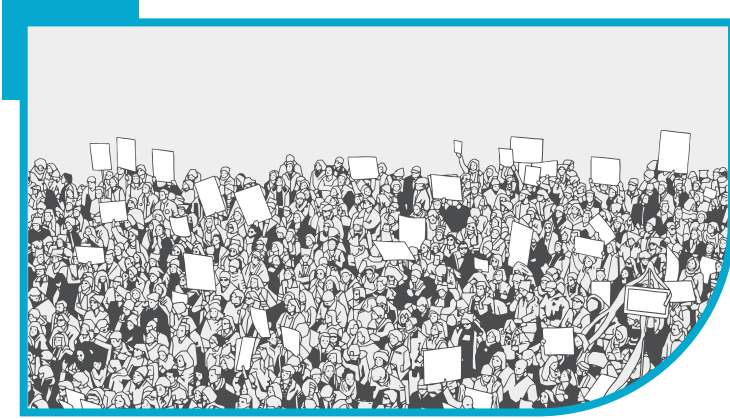
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) verdiği kararlarında AİHS'nin 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan inançları üç kategoriye ayırmıştır. Bu kategorilerin ilki büyük veya eski dinler, ikincisi yeni veya görece yeni inançlar ve üçüncüsü de tutarlı ve samimi olarak karşılanan çeşitli felsefi görüşlerdir.
- AİHM, Eweida ve Diğerleri v. Birleşik Krallık kararında; evliliğin, kadının ve erkek arasında ve ömür boyu olması ve eşcinsel evliliklerinin reddedilmesi görüşünü bir felsefi görüş olarak kabul etmiştir. (AİHM, *Eweida ve diğerleri v. Birleşik Krallık*, no. 48420/10, 59842/10, 51671/10 ve 36516/10)

Koruma Hangi Alanlarda Uygulanır?

- 6701 sayılı Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ve bunlar tarafından yetkilendirilenlerin;
 - Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri gibi hizmetlerin sunumunda;
 - Kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimde;
 - Taşınır ve taşınmazların kamuya açık bir şekilde sunulurken ilgili süreçlerde (kiralama, satın alma, kira akdinin şartlarının belirlenmesi, kira akdinin yenilenmesi veya sona erdirilmesi, devir);
 - Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerine, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde belirtilen istisnalar dışında üye olma,

organlarına seçilme, üyelik imkânlarından yararlanma, üyeliğin sonlandırılması ve bunların faaliyetlerine katılma ve yararlanmada;

- İstihdam ve serbest mesleğe ilişkin süreçlerde felsefi ve siyasi görüş temelinde kişi veya grupları ayrımcı muameleye maruz bırakması yasaklanmaktadır.

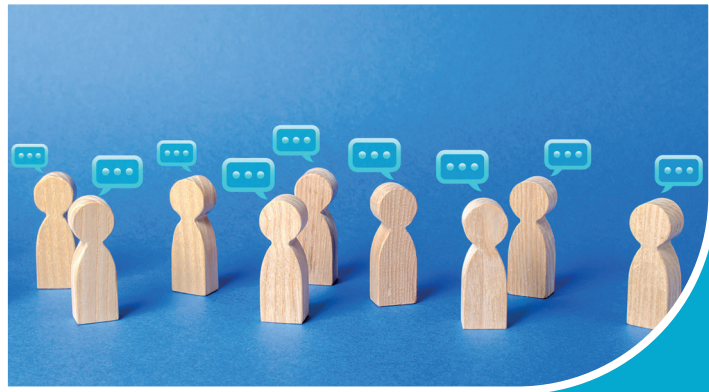
Sorumluluklar

- Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan **kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları** ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.
- Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan **gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri**, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Başvuru veya Resen İnceleme

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) ayrımcılık yasağı ihallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli ve yetkilidir.

- Felsefi ve siyasi görüş temellerinde ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan herkes Kuruma başvurabilir. Bununla birlikte tüzel kişiler, ancak tüzel kişiliklerini ilgilendiren ihlal iddialarına ilişkin başvuru yapma hakkına sahiptir.
- 6701 sayılı Kanun kapsamında; bir kişinin felsefi ve siyasi görüşü nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakıldığının tespiti halinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari para cezası uygulanır. 24.11.2022 tarihli ve 32023 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan idari para cezasının 2023 yılı için alt sınırı 5.958,00 TL üst sınırı ise 89.571,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.
- Kurumun inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçesini belirterek istediği bilgi ve belgelerin, süresi içinde verilmesi zorunludur. Söz konusu yükümlülüğe ve uyarıya rağmen haklı bir neden olmaksızın belirtilen sürede uymayan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında da idari para cezası uygulanır. 24.11.2022 tarihli ve 32023 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan idari para cezasının 2023 yılı için alt sınırı 2.973,00 TL üst sınırı ise 11.931,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.

Felsefi ve Siyasi Görüş Temelinde Ayrımcılık Örnekleri Neler Olabilir?

- Kişinin felsefi ve siyasi görüşünün işverenden farklı olması nedeniyle iş başvurusunun kabul edilmemesi veya daha dezavantajlı pozisyonlarda istihdam edilmesi veya terfi ettirilmemesi.
- Kişinin felsefi ve siyasi görüşü sebebiyle makul ve objektif bir neden olmaksızın bir hizmete veya fırsata erişiminin engellenmesi veya zorlaştırılması durumu.
- İmar, su, ulaşım, nikâh gibi belediye hizmetlerinin belli bir siyasi görüşe sahip kişilere makul ve haklı bir gerekçe olmaksızın fazla ücret tarifiesiyle sunulması.
- Ev kiralamak isteyen bir kişiye felsefi ve siyasi görüşü sebebiyle evin kiralanmaması hususunda emlak danışmanına ev sahibi tarafından talimat verilmesi.
- İşverenin, çalışanlarından belirli bir sendikaya üyeliği olanları işten çıkarması veya belirli bir sendikaya üye olmayanlara karşı muamelesinin üye olanlarla karşılaştırıldığında olumsuz olması.

İstisnalar

- AİHM, verdiği kararlarında çeşitli felsefi görüşlerin AİHS kapsamında koruma altına alınabilmesi için bu görüşlerin belirli bir seviyede inandırıcılık, ciddiyet, tutarlılık ve önem içermesi gerektiğini bunun yanında bahsi geçen görüşün demokratik bir toplumda korumaya değer, insan onuruyla bağdaşır ve başkalarının temel haklarıyla çatışmaz nitelikte olması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu şartları sağlamayan felsefi görüşlere sahip olunması sebebiyle farklı muameleye uğrayanların bu kapsamda korunmayacağı söylenebilecektir. (AİHM, *Campbell and Cosan v. The United Kingdom*, no: 7511/76; 7743/76 ve AİHM, *Eweida ve diğerleri v. The United Kingdom*, no: 48420/10, 59842/10; 51671/10; 36516/10)
- Ülkemizde, ayrımcılık yasağı bağlamındaki en kapsamlı hükümleri içeren 6701 sayılı Kanun'da ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği haller ayrıca düzenlenmiş olup bu istisnalar şu şekilde sayılmaktadır:

- İstihdam ve serbest meslek alanlarında, zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı hâlinde amaca uygun ve orantılı olan farklı muamele.
- Sadece belli bir cinsiyetin istihdamını zorunlu kılan durumlar.
- İşe kabul ve istihdam sürecinde, hizmetin zorunlulukları nedeniyle yaş sınırlarının belirlenmesi ve uygulanması, gereklilik ve amaçla orantılı olması şartıyla yaşa dayalı farklı muamele.
- Çocuk veya özel bir yerde tutulması gereken kişilere yönelik özel tedbirler ve koruma önlemleri.
- Bir dine ait kurumda, din hizmeti veya o dine ilişkin eğitim ve öğretim vermek üzere sadece o dine mensup kişilerin istihdamı.
- Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerinin, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde yer alan amaç, ilke ve değerler temelinde üye olacak kişilerde belli şart ve nitelik aramaları.
- Eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, gerekli, amaca uygun ve orantılı farklı muamele.
- Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- AİHM, vicdani reddi bir felsefi görüş olarak kabul etmektedir. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 9'uncu maddesi kapsamında vicdani reddin korunduğunu 2011 yılında verdiği *Bayatyan v. Ermenistan* Kararında belirtmiştir. (AİHM, *Bayatyan v. Ermenistan*, no. 23459/03)
- AİHM, vicdani ret gibi veganizmin de bir felsefi görüş olduğunu ve AİHS'nin 9'uncu maddesi kapsamında koruma altında olduğunu *W. v. Birleşik Krallık* Kararında belirtmiştir. (AİHM, *W. v. Birleşik Krallık*, no. 18187/91)

Felsefi ve Siyasi Görüş Temelinde Ayrımcılık Yasağını Konu Edinen Örnek Kararlar Var Mıdır?

Felsefi ve siyasi görüş temellerinde ayrımcılığa ilişkin olarak AİHM ve TİHEK'in ayrımcılık yasağını konu edinen kararları mevcuttur.

➤ **AİHM, Gürcistan İşçi Partisi v. Gürcistan Kararı, Başvuru Numarası: 9103/04, Karar Tarihi: 08.07.2008**

Yapılan seçimde kullanılan oyların %12,04'ünü alan başvuranın, seçimlerin yenilenmesinden önce seçmen listelerine kayıt ve seçim komisyonlarının yapısıyla ilgili kurallarda yapılan değişiklikler sonrasında kullanılan oyların %6,01'ini almasının AİHS'nin 14'üncü maddesini ihlal ettiği iddiasını inceleyen Mahkeme tarafından; bu değişikliğin sadece başvurunu hedef aldığını ve söz konusu seçime giren diğer adayları hiçbir şekilde etkilemediğini savunulabilir bir şekilde desteklemek için dayanabileceği hiçbir bulgu olmadığı gerekçesiyle ihlal yapılmadığına karar verilmiştir.

➤ **TİHEK, Başvuru Numarası: 2021/606 Karar Tarih:**
01.11.2021

Başvuran, kendisine tahsis edilmesini istediği taşınmaz için Belediyeye ödemesi gereken bedelin emsal sayılabilecek taşınmazlara göre çok fazla tespit edildiğini bu uygulamanın sebebinin de siyasi görüşü olduğunu iddia etmektedir. Kararda söz konusu taşınmazın çevresindeki emsal taşınmazlara ilişkin bilgilere yer verildiği, bu bilgilere Belediyenin takdir yetkisini eşitlik ilkesine aykırı kullandığı görüldüğü, buna karşılık Belediye iddiaların aksini ispatlayacak bilgi ve belge sunmadığı gerekçeleriyle felsefi ve siyasi görüş temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiş olup muhataba idari para cezası verilmiştir.

➤ **TİHEK, Başvuru Numarası: 2021/1017 Karar Tarihi:**
01.03.2022

Başvuran, ikamet ettiği sokağın yalnızca komşularının bulunduğu noktaya kadar asfaltlandığını, ikamet ettiği sokaktan çöp konteynerlerinin kaldırıldığını ve Belediyenin bu uygulamasının sebebinin de siyasi görüşü olduğunu iddia etmektedir. Kararda başvuranın iddialarını destekleyecek deliller sunduğu, muhatap Belediyenin ise asfaltlama çalışması yapılmaması ve çöp konteynerlerinin sokaktan kaldırılması şeklindeki eylemlerine meşru bir gerekçe sunmadığı gerekçeleriyle felsefi ve siyasi görüş temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiş olup muhataba idari para cezası verilmiştir.

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

- 🌐 | www.tihek.gov.tr
- 🐦 | [tihek_kurumsal](https://twitter.com/tihek_kurumsal)
- 📘 | [tihekkurumsal](https://www.facebook.com/tihekkurumsal)
- 📺 | [tihekkurumsal](https://www.youtube.com/tihekkurumsal)
- ☎️ | 0 312 422 78 00
- ☎️ | 0 312 422 78 99
- 📍 | Yüksel Cad. No: 23
Kızılay / Ankara